

Aalst

Tweemaal, andermaal

11 en 12 september 2010

Het is niet uit te sluiten dat logica aan deze oever van de Schelde anders is dan die aan de oever van de Dender. Indien dat zo is, is het namelijk te verklaren wat de Wandelsportvereniging De Sportvrienden en W.S.V De Kadees bedoelen wanneer ze, om hun 2-daagse van de Denderstreek aan te kondigen, het volgende in *Marching* lieten drukken: „Voorinschrijving voor 2×50 km via inschrijfformulieren op foldertafels: € 10,00, € 12,00 (dag zelf)...“

Wie kan er nog volgen? Ik niet. Hoe dat moet om vooraf in te schrijven voor een tocht bij middel van formulieren die slechts de dag zelf ter beschikking liggen... Ik heb dus maar het zekere voor het onzekere genomen en 12 Euro betaald, liever dan de kans te lopen bij de start geconfronteerd te worden met verwonderde gezichten en „Inschrijving? Vooraf? Hoe is de naam? Die staat er niet bij!“ Dat soort werk.

„Aha“ hoor ik jullie denken, „hier wordt een mug gezift, een spijker gezocht op laag water, een komma geneukt“. Ik wou dat het waar was! Spijtig genoeg is dat soort dubbelzinnigheid bij althans één van beide clubs eerder regel dan uitzondering. Ze moeten daar wel een heel erg grote kop hebben. Daarop past namelijk een pet van navenante afmetingen. Dus wanneer daarmee gegooid wordt, wordt allicht één of ander doel getroffen.

Tweedaagse

Men had dus de handen ineen geslagen, daar in Aalst, om de wandelaar een tweedaagse wandeltocht aan te bieden. Met als grootste afstand elke dag een traject van 50 kilometer. Na afloop, wanneer je erin geslaagd was dat rond te maken, lag een T-shirt met gepaste opdruk te wachten. In de aankondiging leek het erop dat er ook nog een „diploma“ aan vast zat maar dat bleek niet het geval te zijn.

Voor elk van de beide dagen was een totaal ander traject uitgetekend maar de startplaats was telkens de parochiezaal van de Sint-Annaparochie aan de buitenkant van Aalst. Volgens de gegevens was daar een ruime parking voorzien. Iets waarvan ik wist, gezien eerdere ervaringen in en met die zaal, dat die bewering een dichterlijke vrijheid was. Werd er officieel pas vanaf 7 uur 's morgens ingeschreven, toen ik er om twintig over zes arriveerde waren bijna alle plaatsen op de „ruime“ parking reeds bezet. Wel ligt het zaaltje in een zeer inspirerende omgeving want men vindt er straten als de Vooruitzichtstraat, de Welvaarstraat, de Naarstigheidsstraat en de Spaarzaamheidsstraat. Vooruitzien naar twee tochten van elk 50 kilometer deed ik inderdaad. Zij het met enige reserve. Of ik er wel zou bij varen, was dus nog de vraag maar ik was wel bereid naarstig aan het werk te gaan en om spaarzaam om te springen met mijn energie.

In de zaal heerste reeds een behoorlijke drukte en het was duidelijk dat er niet tot het officiële beginuur werd gewacht. Noch om in te schrijven, noch om te vertrekken.

Aalst

Aalst is een stad in de Belgische provincie Oost-Vlaanderen. Er wonen ruim 78.000 inwoners die Aalstenaars of Ajuinen worden genoemd. De stad ligt aan de Dender. Vandaar dus de naam van het tweedaagse evenement: 2-daagse van de Denderstreek. Hoewel,

bleek later, we op deze tochten slechts kort kennismaakten met deze rivier. Voor hetzelfde geld had men kunnen spreken van de Molenbeektochten. Want die waterloop kwam veel meer aan bod dan de rivier.

Indien Aalst ergens om bekend is, dan is het om zijn carnaval. Een collectieve gekte die de ganse bevolking van de stad bevangt en die goed is voor vier dagen volslagen krankzinnigheid en onmatige uitspattingen. Iets wat, naar het schijnt, enkel te begrijpen en te appreciëren is door geboren Aalstenaars. Een buitenstaander kijkt er met gemengde gevoelens tegenaan.

Met Dendermonde, een stad die even verder ligt en waar de Dender uitmondt in de Schelde, daar komt het wel nooit goed mee. Want hebben ze daar in Dendermonde een eeuwenoud Ros Beiaard, in Aalst hebben ze een Ros Balatum. In Dendermonde is het een folkloristisch paard van grote afmetingen. Het verschilt van de andere paarden die het Ros Beiaard voorstellen omdat het slechts om de tien jaar zijn stal verlaat en omdat het paard door mensen gedragen wordt. Het Aalsterse Ros is een parodie op dat van Dendermonde. Veel Aalstenaars vinden de traditie in Dendermonde een zwaar overdreven vertoning. Het Aalsterse paard is veel kleiner dan dat in Dendermonde. Het wordt ook niet gedragen maar het beweegt zich in de carnavalsstoet op wieltjes door de straten, aangedreven door een benzinemotor. Balatum, overigens, is een merknaam voor een linoleum vloerbekleding.

Behalve dat claimt Aalst de smerigste markt van België te hebben. Op dat marktplaats staat namelijk „De Zwette Maan“ (de Zwarte Man). Het standbeeld van Dirk Martens de Aalstenaar die de drukkunst in onze contreien invoerde. Hij drukte als eerste in de Nederlanden een boek door losse letters te gebruiken. Een verlichte geest want hij was ook nog bevriend met Erasmus. Het zwarte beeld van die illustere man staat onderaan de „Tettentoren“ (de Tettentoren). Voor mijn Nederlandse lezertjes die „tetten“ zijn „tieten“. En de „toren“ is het Belfort. De Aalstenaars hebben die naam bedacht doordat het Belfort voorzien is van een paar bollen die van zwart naar goudglanzend veranderen en die zo de stand van de zon en de maan aangeven. Die ronde uitsteeksels doen wel wat denken aan de vrouwelijke secundaire geslachtskenmerken. Bovendien ligt aan de markt ook nog „De Buzze“ (de Beurs) hetgeen duidt op „De Borse van Amsterdam“ (echt!) maar wat dan tegelijk ook weer refereert aan de mannelijke geslachtskenmerken. Of al dat nog niet genoeg is wordt er ook nog eens gesproken van „het Gat van de Met“ (het Gat van de Markt). Voilà. Het geeft in kort bestek weer dat men hier voortdurend de feestneus op moet hebben om enigszins meegeteld te worden. Val je door dat wat grove zeef dan ben je veroordeeld „nen droeëgen“ (een droogstoppel) te zijn. Het heten „speciale“ te zijn, daar in Aalst. Het staat wel vast dat de stad is gegroeid rond... een eiland! „Chipka“, om het bij naam te noemen. Vermits er er niet veel anders aan water te vinden is, was het een eiland in de Dender. Het omvat een deel van de buurt rond de Molendries. Reeds enkele decennia terug zijn zowat alle deelrivieren volledig overbrugd en overbouwd. Hierdoor zijn ze vandaag nergens meer zichtbaar. Daardoor is dit stadsdeel niet meer als eiland te herkennen. Maar de eilandmentaliteit is de Aalstenaars wel bijgebleven. Het heten namelijk „speciale“ te zijn, daar in Aalst.

Wat me altijd bijzonder interesseert is de geografie van de streek waar ik ga wandelen. Meer met name het reliëf. Aalst ligt in een grensgebied, wat dat betreft. De scheiding tussen het relatief vlakke noorden en het zuiden met een veel meer uitgesproken heuvelachtig karakter. Het centrum van de stad ligt grotendeels in het dal van de Dender, op een hoogte van ongeveer 10 meter boven zeeniveau. Van de Dender richting Grote Markt stijgt het niveau ongeveer 12 meter. Het hoogste punt van Aalst ligt halverwege tussen Aalst-centrum en de deelgemeente Herdersem, op 30 meter boven zeeniveau. Slechts even buiten de stad, naar het zuiden en het oosten toe, en men bevindt zich reeds tussen de heuvels. Ten oosten van Aalst is dit het Pajottenland met toppen die bijna 100 meter hoogte halen. De streek ten zuiden en ten zuidwesten kan als het voorgeborchte van de

Vlaamse Ardennen beschouwd worden. Daar zijn de toppen tussen 60 en 85 meter hoog. Ze gedragen zich daar in Aalst wel eens of ze het middelpunt van alles zijn maar geografisch gezien ligt Aalst wel degelijk redelijk in het centrum van België, ongeveer halverwege tussen Gent en Brussel.

Dat ze daar bescheidenheid geen deugd vonden en vinden wordt geïllustreerd door de Sint-Martinuskerk. De belangrijkste van de stad. Die werd opgezet met de kathedraal van Amiens als voorbeeld! Faut le faire. Alleen... de kerk in Aalst werd nooit helemaal afgebouwd. De werken zouden alles samen wel 180 jaar duren. Wegens geldnood van de stad werd de kerk nooit wat ze had moeten worden. Men liet de plannen om de kerk verder te bouwen dan maar voor wat ze waren. Wat donderde het? Het had toch geen invloed op het carnaval!

Aalst kent een hele rij illustere personen die er geboren zijn of er gewoond en gewerkt hebben. Twee daarvan mogen hier niet onvermeld blijven: Adolf Daens en Louis-Paul Boon. De ene een geëngageerd priester die ijverde voor een beter bestaan van de uitgebuite arbeiders in het industriële Aalst van eind negentiende eeuw, de ander een geëngageerd schrijver („*Schop de mensen tot ze een geweten hebben*“). Boon schreef een boek waarin de strijd van de priester werd geschetst gezien door de ogen van zijn broer Pieter. En Stijn Coninx (geen Aalstenaar!) maakte een film over Daens en kreeg daarvoor een Oscarnominatie en de titel van baron. Ik vraag me af of Adolf Daens daarmee had kunnen lachen.

De eerste dag, het begin

Het was nog tamelijk donker toen ik om halfzeven reeds op pad ging. Alsof het nodig was me in te pepen dat de dagen reeds korter geworden zijn en dat de herfst stilaan niet meer naderbij sluipt maar sneller en sneller daglicht inpikt. De oprukkende herfst was over-

rigens onderweg ook goed te zien. Niet dat overal reeds de bladeren begonnen te vallen maar wel doordat overal paddenstoelen uit de grond schoten. In allerlei vormen en formaten. Een zeker teken.

Het weer diende zich voor deze dag aan als goed en dat werd het ook. Gedurende de ganse dag schitterde de zon. Het werd een mooie zonsopgang toen ik in het Daalbroek was. Van daar ging het naar Ede en de eerste controlepost. Meer valt er eigenlijk niet over te zeggen. Er zaten stukken in het traject die weinig meer dan vervelend waren, op andere plaatsen ging het door plukjes natuur waarvan ik doorgaans achteraf niet meer de naam kan achterhalen.

Zonsopgang in het Daalbroek

Heldergem

Tussen Ede en Heldergem zaten er meerdere stukken bos en weiden waar het pad zo nu en dan eens goed modderig was. Dat is natuurlijk niet te vermijden. Al helemaal niet door de recente regenval. Vooral in de laaggelegen stukken was het al eens spitsroeden lopen tussen de water- en modderpoelen. Maar goed, dat hoort er nu eenmaal bij. Rustig was het alleszins op dit stuk van het parcours. Overal stond op deze vochtige gronden de balsemien uitbundig in bloei. Hetgeen allicht goed is voor die bijtjes die zich in de nazomer

Paddenstoelen in overvloed

nog eens willen uitsloven. Andere bloemen zijn eerder al wat zeldzaam geworden. Behalve dan hier en daar wat cultuurgewas waar ik vooral op de tweede dag mee kennis maakte.

Ik had het me vooraf niet gerealiseerd, maar dit deel van de tocht ging op Heldergem aan. Dat was op het A-viertje in de zaal waar de wandeling begon, niet duidelijk te zien. Vermits daarop weliswaar de afstanden stonden die afgelegd, respectievelijk nog af te leggen waren, maar niet waar de verschillende deeltrajecten geacht werden toe te komen. Meer dan een naam van een of andere zaal of café was er niet te vinden.

Mede daardoor had ik veel te laat in de gaten dat ik ergens in de bossen een pijltje over de pijlpunt had gezien en zodoende was ik, heel letterlijk, het bos in! Toen ik al meer dan twee uur aan het stappen was, werd het me duidelijk dat er iets niet in de haak was. Weliswaar had ik ergens reeds de torenspits van de kerk in Heldergem gezien. Die is me tamelijk goed bekend omdat ik reeds meermaals wandelingen meegedaan heb die aan de voet van die kerktoren vertrekken. Maar dichterbij kwam die toren niet. Uiteindelijk kwam ik aan het einde van een bospad een geel-rood pijltje tegen dat, naar mijn mening, nergens naartoe wees. Althans zeker niet in de richting waarin ik de kerk van Heldergem had gepeild. Na wat aarzelend over en weer lopen, heb ik dan besloten de pijltjes tegen de richting in te „volgen“. Wat me uiteindelijk, via een flinke omweg, toch daar bracht waar ik wezen moest: in het schooltje in Heldergem dat dienst deed als rust- en controlepost. We moesten daar trouwens tot drie-maal toe passeren.

De kerk van Heldergem. Van ver te zien maar moeilijk te bereiken op deze wandeling.

Heldergem is een klein straatdorp, een deelgemeente van Haaltert, en het ligt ten zuiden van Herzele. Met de auto kom je er langs een bochtige weg waar, wanneer het wat drukker wordt, de auto's zeer gevaarlijk geparkeerd kunnen staan op de rijweg. Een deel van deze weg met soms moeilijk te overschouwen bochten heet „Oud Dorp“. Dat schijnt het inderdaad ooit geweest te zijn. In tegenstelling met wat ik gedacht had, was de controlepost niet ondergebracht in het Parochiecentrum, het wat afgeleefde zaaltje vlak tegenover de kerk. Daar vlakbij staat „Huize Glorieux“. Het intrigeerde me al eerder wat die naam te betekenen had omdat er ook in het Gentse zoiets bestaat als dat Glorieux. Het is daar echter een school. En geen wonder. Mijn zoeken leverde de informatie dat die bewuste Glorieux onderpastoor is geweest in Heldergem. Niet direct een overweldigend palmares maar de man had nog heel wat meer in zijn mars. Zelf kwam hij voort uit een welgesteld milieu van West-Vlaamse boeren. Wat niet belette dat hij ernstig beroerd werd door de armoede die onder de eenvoudige bevolking heerste. Hij vond (terecht) dat een betere opleiding van de jongeren daar een positieve verandering kon in brengen. Ten koste van heel wat inspanningen en het maken van grote schulden, die hem tot na zijn dood werden

post niet ondergebracht in het Parochiecentrum, het wat afgeleefde zaaltje vlak tegenover de kerk. Daar vlakbij staat „Huize Glorieux“. Het intrigeerde me al eerder wat die naam te betekenen had omdat er ook in het Gentse zoiets bestaat als dat Glorieux. Het is daar echter een school. En geen wonder. Mijn zoeken leverde de informatie dat die bewuste Glorieux onderpastoor is geweest in Heldergem. Niet direct een overweldigend palmares maar de man had nog heel wat meer in zijn mars. Zelf kwam hij voort uit een welgesteld milieu van West-Vlaamse boeren. Wat niet belette dat hij ernstig beroerd werd door de armoede die onder de eenvoudige bevolking heerste. Hij vond (terecht) dat een betere opleiding van de jongeren daar een positieve verandering kon in brengen. Ten koste van heel wat inspanningen en het maken van grote schulden, die hem tot na zijn dood werden

nagedragen, stichtte hij technische scholen. Onder andere in Ronse en in Gent. Het leverde hem toentertijd de titel op van „Don Bosco van het Noorden“. Ook in de bouw van de huidige Sint Amanduskerk in Heldergem had hij de hand. Zoals reeds gezegd stond de dorpskerk vroeger in het „Oude Dorp“. Een stuk lager op de helling naar Aaigem toe. Die oude kerk werd ooit nog hersteld en uitgebreid en slechts enkele jaren later alweer afgebroken. Ik vroeg me af wat de oorzaak kon zijn van dit schijnbaar irrationele gedrag. Ik heb gevonden dat het kwam doordat de bliksem was ingeslagen op de toen vernieuwde kerk die daarbij zo ernstig werd beschadigd dat nieuwbouw moest overwogen worden. Daarop is er een soort referendum georganiseerd met de vraag of die kerk op dezelfde plaats moest blijven. Daarbij waren er slechts „8 burgers in gans de gemeente“ die daarvoor te vinden waren. En dus staat de kerk nu waar ze staat: boven het landschap verheven, hoger op in het Nieuwe Dorp.

Hoe klein en onbekend Heldergem verder eventueel mag zijn, het laat wel nog elders een bronzen stem horen. In Sint-Genesius-Rode beiert een klok uit Heldergem. Al schijnt dit nagenoeg niet geweten te zijn en de reden ervan duister. Ik heb het ook maar ergens gevonden en ik claim absoluut geen deskundigheid terzake. Op de bewuste klok van 300 pond zou namelijk staan: „*Mijn naam Francisca. De parochianen schonken me in 1849. Petrus Antonus was mijn peter en Francisca Desadeleer mijn meter. Onder het heerschap van J.B. De Mayer, A.L.J. van Aerschodt en Van den Gheyn werd ik gegoten te Leuven*“. Het schijnt me wel een hele tekst om dat op een klok aan te brengen. Tussen haakjes: Jean-Baptiste De Mayer was pastoor te Heldergem van 1837 tot 1874.

Lebeke

De kerk in Lebeke

De eerste lus die vanuit Heldergem vertrok ging langs Lebeke. Ik had er, eerlijk gezegd, nog nooit van gehoord. Lebbeke, ja, dat wel, maar dat ligt bevestigd niet hier in de buurt. Het blijkt dat Lebeke een dorp is waarvan de kerk op het grondgebied van de voormalige Belgische gemeente Outer staat. Nu is dat grondgebied Ninove. Enkele straten van Denderhoutem (Haaltert) en Nederhasselt behoren ook tot de parochie.

Vermits het vroeger zo ongeveer doodzonde was om 's zondags niet naar de kerk te gaan, moesten de inwoners van Lebeke toen voor de zondagse eucharistieviering naar andere dorpen in de omtrek. Omdat het loven en dienen van de Heer op die manier toch nogal wat moeite vergde, bouwden ze in 1913 zelf een houten noodkerk. In 1946 werd die dan vervangen door het gebouw wat er nu nog staat.

Voor zover ik weet ben ik er niet gepasseerd maar tussen Lebeke en Outer ligt het Galgenveld. Het is een naam die verwijst naar de lugubere functie die het gebied eens had. Je vindt dat echter wel meer in allerlei dorpen. De naamgeving is bijna net zo ver-

spreid als Kerkstraat, Molenstraat of Schoolstraat.

Aaigem

De tweede lus vanuit het schooltje in Heldergem was tamelijk lang en leidde langs Aaigem. Dat ligt aan de noordrand van de Vlaamse Ardennen en het is daar dan ook al flink heuvelachtig. Het dorp ligt met name op de noordelijke helling van de vallei van de

alomtegenwoordige Molenbeek-Ter Erpenbeek. Deze beek, die haar naam met talrijke watermolens eer aandeed in vroeger tijden, loopt net ten zuiden van het dorpscentrum. Het gaat hier zoals gezegd nogal op en af waarbij, op de lage, natte gronden weinig bebouwing te vinden is. De dorpskern van Aaigem ligt op ongeveer 53 meter boven zeeniveau. De Molenbeek, die in het dal loopt, ligt op ongeveer 30 meter. Het hoogste punt van Aaigem bevindt zich te Opaaigem, vlakbij de grens met Ressegem. Met zijn 77,8 meter boven zeeniveau is deze „berg“ tevens het hoogste punt van de hele fusiegemeente Erpe-Mere. Het laagste punt (27 meter) vindt men onderaan de Gotegemberg aan de Molenbeek. Het

De witte Sint-Niklaaskerk in Aaigem

maximale hoogte-interval bedraagt dus 50 meter.

Allemaal plaatsen waarlangs op deze wandeling mijn spieren op de proef werden gesteld.

Er was kermis in Aaigem. Al was daarvan op deze zaterdagmorgen niets méér te merken dan wat kramen en molentjes die een beetje landerig rond de kerk stonden. Die kerk, overigens, al is ze niet buitensporig groot, kan je niet missen want ze is verblindend wit. Al helemaal in het scherpe zonlicht dat ik er nu trof en tegen het blauw van de lucht. Het is de Sint-Niklaaskerk. Hoewel... voluit heet ze Sint-Niklaas- en Sint-Leonarduskerk. Wat een hele mondvul is. Ze werd voor het grootste deel gebouwd in 1786 en ze verving toen een kleinere gotische kerk. Van die oude kerk is nu nog slechts de toren uit ongeveer 1300 over. Die staat achteraan de kerk. De toren vormde oorspronkelijk echter de vieringtoren van de oude kerk die dus niet aan een uiteinde van het dak stond maar ergens er middenin. De aanzet van de daken van de zijbeuken en het koor zijn trouwens nog zichtbaar.

Als één van de weinige dorpen heeft Aaigem nog

een bewaarde Frankische dries, die ongeveer 1 kilometer ten oosten van het dorp ligt. Er zijn nog twee watermolens te vinden. Beide staan ze vanzelfsprekend op de Molenbeek. Er is de Ratmolen die echter nog slechts moeilijk als watermolen te herkennen is. De Ratmolen werd al vóór 1556 gebouwd. Op de andere oever bevond zich toen ook een oliemolen. Daarvan is niets meer overgebleven want hij verdween rond 1866. De Ratmolen moet een zogenaamde middenslagmolen geweest zijn. Al in 1851 werd een stoommachine geplaatst. Na een brand in 1874 werd het huidige gebouw opgetrokken. De watermolen bleef tot omstreeks 1960 in bedrijf. De molen is beschermd als monument en de omgeving ervan als dorpsgezicht. Van het ijzeren waterrad is nagenoeg niets meer te zien maar het gebouw is nog in redelijke staat. Het gebeurde nogal dikwijls dat de molen overstroomde en dat was voor de bewoners niet zo leuk. Daarom werd de molen in 2002 door zijn toenmalige bewoner verlaten. Vanaf 2009 wordt hij weer gerestaureerd.

Ook aan de Engelsmolen ben ik gepasseerd. En niet voor het eerst. De deplorabele staat van dit monument valt me iedere keer weer op. De molen heeft nog andere namen, namelijk molen Te Dalme of molen Te Dalhem. Op de stafkaart van de het NGI staat de molen overigens verkeerd vermeld als „Engelse molen“. Zijn naam ontleent hij namelijk aan één van zijn vroegere eigenaars en die moet „Engels“ of „Engel“ geheten hebben. De andere namen hebben te maken met een beek die uitmondt in de Molenbeek: de Dalme. Daarvan is nu nog maar weinig te zien. De molen is steeds particulier bezit geweest en hij werd in de loop der tijden dan ook ettelijke keren geërfd of verkocht. Soms werd de molen verpacht. Van deze pachters zijn slechts weinige namen nog bekend. Oorspronkelijk was dit een korenmolen tot mulder Geraard Cieters in 1709 er een oliemolen aan toevoegde.

Echter niet voor lang vermits molenaar Passchier Meganck deze onderste watermolen terug heeft afgebroken. Hetgeen aanleiding gaf tot een reeks rechtszaken. Zoals bij zovele molens werd ook hier later een stoommachine geplaatst. Deze watermolen ligt nu al zo'n vijftig jaar stil en veel ervan werd uitgebroken. Het geklasseerde huis met het molenkot staan er evenwel nog. Evenals het bijna weggeroeste molenrad. Dit alles ligt daar in een mooi en rustig molenlandschap. Door de wilde begroeiing is van het molenrad bijna niets te zien vanaf het pad. Ik blijf het jammer vinden dat een stuk industriële archeologie gelegen in een zo mooi kader zo erg staat te verkommeren.

Op naar het einde

Vlak voordat ik alweer bij de rust- en controlepost in Heldergem kwam, kreeg ik opeens een beeld in het vizier. Nogal raar vond ik dat want ik was daar al dikwijls gepasseerd zonder het ooit op te merken. Zo zie je dat er altijd wel wat te leren valt. Het beeld stelt een „Fransman“ voor. Een figuur met een balluchon. Duidelijk dat er ook hier velen geweest zijn die in de oogsttijd naar Frankrijk vertrokken om daar een karig belegde boterham te verdienen in de landbouw. Die seizoenarbeiders werden „trimards“ of „Fransmans“ genoemd.

Het beeldje van de „Fransman“.

Het werd al meer dan tijd om brandstof voor de inwendige motor in te slaan. De meegebrachte, compacte voedingsmiddelen waren daarvoor niet echt toereikend. Ik had al een gelegenheid gemist doordat een controlepost gevestigd was in een café en dat daar geen door de club georganiseerde voedingsmiddelen te krijgen of te kopen waren. Ik vind het idee om een rust- en controlepost in te richten in een café sowieso al niet sympathiek maar dit keer viel het ontbreken van de mogelijkheid tot ravitailering me dubbel zwaar. In Heldergem, in het schooltje, bestond die mogelijkheid wel. Ik moet deemoedig bekennen dat ik een liefhebber ben van het soort knapperige broodjes die, wanneer je erin bijt, een fontein van kruimels rondstrooien. Hier bleek wel het uiterlijk te kloppen maar waren het voor de rest taaie, sponsachtige happen die de nodige vloeistof vroegen om ze weggeslikt te krijgen. Die nog verdacht roken bovendien. Al kan dat ook te wijten geweest zijn aan de kaas. Maar kom, honger is de

beste saus, nietwaar?

Op weg naar een tweede en laatste bezoek aan het controlepunt in Ede, passeerde ik aan het overblijfsel van nog een watermolen. Ondanks dat er aan de overkant van de weg een blauw-wit spandoek in de wind te fladderen hing om aan te geven dat deze site meespeelde in de Open Monumenten Dag, heb ik niet kunnen achterhalen om welke molen het hier precies ging. Het is me namelijk nog steeds niet duidelijk in welk dorp de molen gelegen is en ter plaatse was geen toelichting te zien. In elk geval, zeer florissant zag het geheel er niet uit. Wel in tegendeel.

De tweede dag

Men had het voorspeld en het kwam ook uit: er trok een storing over en die bracht regen. Niet te verschrikkelijk veel. Slechts een paar keer een bui van enige betekenis. Maar natuurlijk was het wel een groot contrast met het schitterende weer van de dag voordien. Niet alleen het weer had zich overgeven aan willekeur. Ook de organisatie, die voor deze dag in handen was van De Kadees, toonde nogal wat instabiliteit. Het is overigens nog nooit gebeurd bij de vier of vijf wandelingen die door deze club werden georganiseerd en die ik meedeed, dat ik erin slaagde het hele traject te doorlopen zonder ergens op dwaalwegen terecht te komen. Het was nu niet anders. Om te beginnen had men niet minder dan vier of vijf verschillende pijlen in gebruik. Nu moet je weten dat niet zelden ook nog

trajecten worden uitgezet voor, bijvoorbeeld, mountain bikers. Dus wanneer de keuze van de gebruikte signalisatie abrupt verandert van het ene soort pijl naar het andere, dan kan de wandelaar al eens enige tekenen van vertwijfeling vertonen. Niet dat men aan zoiets bij De Kadees zwaar tilt. Immers, je moet bij de start maar van buiten leren welke soorten pijltjes er in gebruik zijn. Iets wat geen van de vijf ervaren wandelaars die ik besluiteloos op een pleintje aantrof had gedaan. Ik net zo min. Totdat maar besloten werd een nieuw, donkerrood pijltje te volgen. Het bleek, o wonder, ook nog goed te zijn want even verder viel men terug op de soort en de kleur waar we ondertussen al aan gewend waren geraakt. Behalve dat waren cruciale richtingsveranderingen nu eens wel, dan weer niet, dubbel aangegeven. De ene keer links van de baan of het pad, de volgende keer aan de andere kant. Ja zeg, het moet toch wat spannend blijven. Bovendien wie er de subtiële humor niet van inziet om een paar kilometer verloren te lopen, die moet maar niet in Aalst komen wandelen. Dat zal wel „nen droeëgen“ zijn.

Plat

Eigenlijk had ik verwacht dat het traject op deze tweede dag nog meer naar het zuiden zou gelegen zijn zodat we nog dieper in de heuvels zouden doordringen. Dat bleek al zeer spoedig niet zo te zijn. In tegendeel, grosso modo wandelde ik naar het noorden en daar is het overwegend vlak. Daarenboven was er gekozen voor bijna niets anders dan vervelend beton en asfalt. Niet zelden kaarsrecht maar het doel bleek al na enige tijd: om de titel van de wandeling enig gewicht te geven zag ik nu de Dender. Hetgeen op de eerste dag überhaupt niet het geval was geweest.

Hofstade

De eerste dorp dat als zodanig te herkennen was op deze eerste lus van de wandeling was Hofstade. Het is een deelgemeente van Aalst. In Hofstade mondt de Molenbeek-Ter Erpenbeek uit in de Dender.

De kerk in Hofstade

Hofstade moet al lang bestaan. Allicht niet altijd onder die naam maar de oorsprong van het dorp kan terug gevoerd worden tot een nederzetting die waarschijnlijk twee eeuwen voor Christus werd gesticht. Toen werd de oorspronkelijke Keltische bevolking verdreven door en vermengd met Nerviërs die van over de Rijn naar hier kwamen afgezakt. Daarmee werd blijkbaar een trend gezet want veel, veel later zouden volksstammen van over de Rijn hier nog wel eens komen binnenvallen. Maar toen, in die duistere tijden, bevond er zich een kleine nederzetting aan de Vondelbeek. Op de zuidelijke flank van de Steenberg.

Wellicht waren het een paar kleine hoeven. Er zijn overblijfselen opgegraven die een dergelijke veronderstelling wettigen.

Toen Julius Caesar hier de plak zwaaide en aan zijn boekje zat te schrijven was er hier een nederzetting met een tempeltje op de top van de Steenberg. Dit dorpje had wellicht reeds een aantal winkeltjes. Een soort mini Scherpenheuvel, avant la lettre waarschijnlijk. De rust- en controlepost was hier in Hofstade in een schooltje in de schaduw van de parochiekerk. Die is gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw en ze kent een lange geschiedenis van bouwen en verbouwen met twee belangrijke vergrotingen. Er is waardevol meubilair en een aantal kunstvoorwerpen te zien. De kerk werd een laatste maal vergroot in 1897. Hierbij verdwenen de restanten van de vroeg-gotische kerk: de vensterkruisen of monelen van twee ramen en de schoren van de kroonlijst onder de goot. Bij de verbouwingen werd in

de neogotische westgevel de gotische deuromlijsting uit de vijftiende eeuw behouden.

Gijzegem

Langs een zondermeer vervelend stuk weg leidde het traject vervolgens naar Gijzegem. Met geen ander doel dan ons langs de Dender te brengen.

Gijzegem is ook al een deelgemeente van Aalst. Vroeger was het zo dat iedereen die onderwijzer of onderwijzeres wilde worden hier wel langs kwam. Er is een grote kloosterschool die het centrum van het dorp domineert. Ik meen zelfs begrepen te hebben dat er eigenlijk twee scholen dicht bij elkaar te vinden zijn. Er is enerzijds het hoofdhuis en het scholastikaat van de Paters Oblaten van Maria. Dat ligt in de Vereeckenstraat. Anderzijds

De kloosterschool in Gijzegem

is er het moederhuis van de Zusters van de Heilige Vincentius a Paulo in de Pachthofstraat. Aan de oorsprong van deze laatste congregatie ligt een verlichte familie. Ze heetten immers „de Candèle“. Het adellijk gezin was diepgelovig en gaf blijk van grote sociale bewogenheid. Een telg ervan werd door de plaatselijke bevolking „de goede Mevrouw“ genoemd. Wanneer er in de streek van Aalst hongersnood heerste, terwijl ook een cholera-epidemie uitbrak trok dit, samen met de heersende armoede en het gebrek aan ontwikkeling, de aandacht van Elisabeth de Robiano en haar echtgenoot baron Lecandèle. Ze wilden ten goede

iets aan die toestand verhelpen. In 1812 begonnen ze een hospitaal. Hetgeen geen lang leven beschoren was. Iets later was er sprake van een bejaardentehuis. Wat evenmin gelukte. De baron en de barones bespraken dan met de bisschop van Gent hun pogingen om in te spelen op de sociale behoeften van de streek. Er werd hun aangeraden een school voor arme kinderen te beginnen: een zogenaamde spinschool of werkschool. Niet onterecht werd dat soort scholen ook wel armenscholen genoemd. Na veel vijven en zessen begint het schooltje in Gijzegem toch te groeien en rond deze kern groeit tegelijk ook langzaam een religieuze gemeenschap. Ze noemen zich Zusters van Sint Vincentius a Paulo of nog „Dienstmaagden der Armen“. En zo bestaan ze dus nog steeds. De Zusters van Sint Vincentius zijn een werkzame congregatie. Hun belangrijkste activiteit is nog steeds het organiseren van onderwijs.

Tijdens hun evolutie moet ergens de religieuze vlam in de pan geslagen zijn en groeide ook de missionaire bezieling in de congregatie. Dus verspreidden de zusters zich over zo-wat alle continenten.

Er wachtte na de aanblik van deze school een kaarsrecht stuk weg over de dijk langs de Dender. Weinig verhelderend. Behalve een kort stuk langs onverharde paden door de meersen langs de rivier. Waarna ik uiteindelijk weer in het schooltje in Hofstade belandde.

Honegem, Solegem en Sint-Apollonia

Gelukkig lag er vervolgens een veel interessanter stuk van het traject op mijn pad. Voor eerst nog langs de cultuurgronden van diverse kwekerijen waar bloemen, struiken en bomen te wachten stonden om in parken en tuintjes terecht te komen. Midden in de velden, van alles verlaten, trof ik het Dorelaarkapelletje. Het is gebouwd langs een historische kerkwegel en het stond vroeger onder een oude rode meidoorn. Het zag er ongewoon nieuw en fris uit maar dat komt omdat het pas in 2005 werd herbouwd. Voordien, al van vóór 1823, stond hier al een veldkapel die bekend was als „dooren kapelle“ en die toegewijd was aan Onze-Lieve-Vrouw van Lede. Vandalen beschadigden het gebouwtje zo erg

Het Doorelaarkapelletje

dat volkomen in verval geraakte. Tot voor kort, dus. Ik bevond me nu dichtbij het begin van een bijzonder domein: het Natuurgebied Honegem. Het maakt deel uit van het beschermd landschap Honegem-Solegem-St-Apollonia dat zich over verschillende gemeenten uitstrekt. Net waar het bord stond met wat uitleg over dit gebied werd ik geconfronteerd met een bende. Van onder tot boven bespat met modder en rijdend op lawaaierige, stinkende crossmotoren. Nochtans staat duidelijk aangegeven dat alle gemotoriseerde verkeer daar verboden is. En iedereen wordt gevraagd de stilte en de rust te eerbiedigen. Dat had die meute dus vlot aan de modderige laarzen gelapt. Wanneer goede intenties niet adequaat gecontroleerd worden, blijven verordeningen zoals daar meestal dode letter. Te herkennen waren de motorrijders niet want ze waren goed gemaskerd met helmen, grote stofbrillen en stofmaskers. Het zal wel toeval geweest zijn.

Door het 200 ha grote natuurgebied lopen drie belangrijke beken: de Molenbeek, de Dorebeek en de Zwarte gracht. Binnen de grenzen van het landschap en het reservaat (want dat is het ondertussen) zijn moerassen, historische graslanden, blauwgrasland en bos aanwezig. De graslanden zullen in de lente allicht een schitterende kleurenpracht tentoonspreiden. Het schijnt zelfs dat er nog glimwormen voorkomen. Die insectjes heb ik sinds mijn vroege jeugd nergens meer gezien.

Het moeras is ontstaan doordat in dit gebied vroeger turf werd afgegraven. Centraal liggen de turfputten in Erpe. Op de plaats waar ooit een meander van de Molenbeek verveende, werd er tot het einde van de 19e eeuw turf gestoken, bedoeld als huisbrandstof. Later werden die putten dan gebruikt als vlasrootputten. Nu liggen ze daar stil en verlaten en groeien er allerlei zeldzaam geworden planten. Ook onder water en dat is dan het voedsel voor salamanders, watervogels en libellen. Rond één van de turfputten wordt een raar verhaal verteld. Joos d'Hooghe verdronk er in 1744. De man was voor iedereen onbekend en niemand weet ook waar hij vandaan kwam. Het antwoord op de vraag of het een ongeluk

was, dan wel of hij werd vermoord, is nooit gegeven. Maar hoe iemand met naam en toenaam bekend kan zijn en toch volslagen onbekend, dat gaat mijn pet te boven. Een deel van de tegenwoordige graslanden waren vroeger zogenaamde gemene weiden. Tot in het midden van de twintigste eeuw was Honegemmeers voor het grootste gedeelte eigendom van de gemeente. Het was toen één grote gemene weide, zonder afsluitingen. In de winter, wanneer het water van de Molenbeek sterk steeg, werden de dijken doorgestoken om de meersen onder water te zetten. Ze werden zo bevoeid en ook bemest. Ieder jaar, precies op 29 juni, het feest van

De Molenbeek in Honegem

Petrus en Paulus, kwam de veldwachter met iemand van de gemeente naar de meersen om het hooi per opbod te verkopen. Eigenlijk was het dan een beetje een feestdag daar in de meersen. De dag nadien begon iedereen met de zeis het gras te maaien en wat later

verrezen de eerste „eppers“ of hooiruiters. Dan was het feest voor de kinderen die daar een prachtig speelterrein vonden. Nadien mocht eenieder er zijn vee laten grazen. Dit hooiland is gekenmerkt door een bloemenrijke vegetatie. Waarvan in dit deel van het jaar uiteraard niets meer te merken was.

Blauwgrasland is een schraal graslandtype dat buiten de Kempen en Limburg nog maar zeer zelden te vinden is. Een voorbeeld ervan is nochtans te Honegem (kadasterbenaming d'Heye en Reebroek) gespaard gebleven van zware bemesting en herbiciden. Zeldzame soorten zijn er nog steeds aanwezig zoals blauwe knoop, blauwe-, zwarte-, geelgroene- en bleke zegge, de gevlekte en brede orchis, tormentil en egelsboterbloem. Ook hier vinden insecten, zoals sprinkhanen en vlinders, een goed onderkomen. Gelukkig dat dit soort landschap door gepaste maatregelen beschermd is.

De bosjes te Honegem herbergen een typische voorjaarsflora met bosanemoon, slanke sleutelbloem, salomonszegel, gevlekte aronskelk, gele dovenetel en eenbes. Ook bij de houtgewassen vinden we een interessante variatie met spaanse aak, sleedoorn, eenstijlige en tweestijlige meidoorn, wegedoorn, sporkehout, rode kornoelje en gelderse roos. Zoals op vele andere plaatsen werden hier ooit massaal populieren aangeplant. De uitdaging is nu om voor het gebied, op lange termijn, deze te vervangen door streekeigen soorten als es, els en zomereik. In dit biotoop leven ook belangrijke vogelsoorten die er ook broeden; sperwer, buizerd, ransuil, groene-, grote bonte- en kleine bonte specht en de gekraagde roodstaart.

Ook de ijsvogel schijnt thuis te zijn in dit deel van de Molenbeek. Deze beek, waarvan nu al herhaaldelijk sprake, ontspringt ten zuiden van Zottegem. De benedenloop ervan, die weinig verval kent, begint ongeveer bij Mere. Het is een sterk meanderende beek die dat aspect heeft kunnen behouden doordat ze nergens bevaarbaar is. Zoals de naam aangeeft stonden op deze beek eertijds talrijke watermolens. De ijsvogel houdt het alleen maar uit waar het water zuiver is en hij in de oevers zijn nestholen kan uitgraven. Het is een schitterende verschijning met zijn blauw metaalglanzend verenkleed. En een bekwam jager op visjes die hij in een duikvlucht met zijn lange bek uit het water plukt.

Aalst revisited

Bij het verlaten van de Honegemmeersen liep het uitgezette traject nog even langs de Molenbeek. Totdat die blijkbaar moest overgestoken worden. Blijkbaar, inderdaad, want de neutrale pijlen veranderden opeens in paar die het duidelijke opschrift „Terug“ droegen. Terug? Ik was toch nog maar aan het „Heen“ bezig? Alweer een staaltje van de mistspuiterij die bij De Ka-

Het kasteel Terlinden of de Grote Verdoemenis

dees voor bewegwijzering doorgaat. Te meer omdat op dat kruispunt ook nog eens andere pijlen te vinden waren die dan ook andere delen van de wandeling aanduiden. Het wees uiteindelijk zichzelf uit omdat de volgende rustpost daar was waar we die morgen begonnen waren: in de Sint-Annaparochie.

Kort na de rustpost diende zich, tot mijn verrassing, in een parkachtige omgeving een groot gebouw aan dat er uitzag als een waterburcht. Ik had nooit vermoed dat hier zoiets te vinden was! Het ging hier om het zogenaamde kasteel Terlinden of de Grote Verdoemenis in de wijk Schaarbeek, aan de oude weg naar Gent. De Grote Verdoemenis in tegenstelling tot de wat verderop naar

Gent gelegen Kleine Verdoemenis. Het goed kwam aan zijn bijnaam doordat hier in het begin van de 18e eeuw de oratoriaan Pasquier Quesnel verbleef. Hij was een vooraanstaand jansenist en hij schreef daar het boek „*Motif de droit du père Quesnel*“. Het jansenisme was een religieuze en politieke beweging uit de 17e en 18e eeuw, die vooral in Frankrijk ontstond als reactie op bepaalde ontwikkelingen in de Rooms-katholieke Kerk. De Jansenisten verzetten zich onder andere ook tegen het absolutisme van de vorsten uit die dagen. De beweging werd genoemd naar de Leuvense hoogleraar en bisschop van Leper Cornelius Jansenius (1585-1638). Zijn boek „*Augustinus*“, dat na zijn dood verscheen, werd door de paus als ketters veroordeeld. Wie dus het Jansenisme aanhing was volgens Rome verdoemd. Zo ook Pasquier Quesnel en vandaar de bijnaam van het kasteel. Het oude goed werd omschreven als een klein kasteel, omgeven door een brede vijver en voorzien van twee ronde torentjes; de toegangsweg was afgebakend met grote eikenbomen.

Het huidige kasteel zou in 1775 gebouwd zijn door Jaak Angelus Dierickx, voorzitter van de Raad van Vlaanderen. Tijdens de Brabantse Revolutie verbleef hij in dit kasteel. Hij was een vooraanstaand ambtsdrager onder de Oostenrijkers door de patriotten werd hij daarom veracht. Daardoor werd de naam „Grote Verdoemenis“ weer opgevestigd. Het goed ging nog enkele keren in andere handen over tot het in 1978 aan de stad Aalst werd verkocht. Het domein was toen nog 1 ha 87 a 28 ca groot. Het park werd voor het publiek opengesteld. Het kasteel werd ingericht als regionaal „Centrum voor Economie en Middenstand“. Zowel de Stedelijke Dienst voor Middenstand en Economische Ontwikkeling als de arrondissementale Kamer van Koophandel hebben er hun kantoren.

Op naar de T-shirt

Hoewel er nog een hele weg te gaan was tot de finish, met twee bezoeken aan een zaaltje achter een café in Erondegem en een andere cafécontrole in Impe, was het vet wel van de soep. In twee opzichten. De wandeling was, op een paar bosgebieden na, nog nauwelijks in staat mij veel enthousiasme in te boezemen, en fysiek begon deze tweede dag toch ook zwaarder te wegen zodat de concentratie op de omgeving nogal verminderde. En ja, ik ben nog twee keer verkeerd gelopen. Maar dat moet ik in dit geval niemand anders dan mezelf verwijten. Wat ik mezelf verder nog verwijt is dat ik op helemaal het laatste stuk een watermolen compleet gemist heb. Niet dat dat eenvoudig was! Hij is vlak langs de baan gelegen en niet van de minste wat zijn omvang betreft. Het gaat hier om de Cottenmolen in Erpe-Mere. Met een metalen bovenslagrad van liefst 2 meter breed en 2,40 meter diameter, daar kan je toch niet naast kijken? Ik dus wel. Schande!

De molen heeft een typisch dak met wolfseinden aan de beekzijde. Zoals de meeste molens zijn er in de loop der tijden heel wat verbouwingen aan gebeurd. In de gevel staat het jaartal 1796. Boven het metalen bovenslagrad is de gevel gedeeltelijk met hout beschoten. De molen draaide tot in 1982. In 1986 werd de molen, met inbegrip van het woonhuis, de stallen, het bedrijfsgebouw en het sluiswerk, beschermd als monument. Samen met zijn omgeving is de molen als dorpsgezicht geklasseerd. Hij werd maalvaardig hersteld in 1996 en 1997. De private eigenaar-bewoner is een gediplomeerd vrijwillige molenaar.

Het begin en het einde van de tweedaagse. OEF!

Vanaf daar heb ik er nog een spurtje uitgeperst want het ging ook rechttoe, rechtaan op het einde af. Waar de T-shirt klaar lag alsmede een dovemansgesprek over de bewegwijzering met iemand van De Kadees.

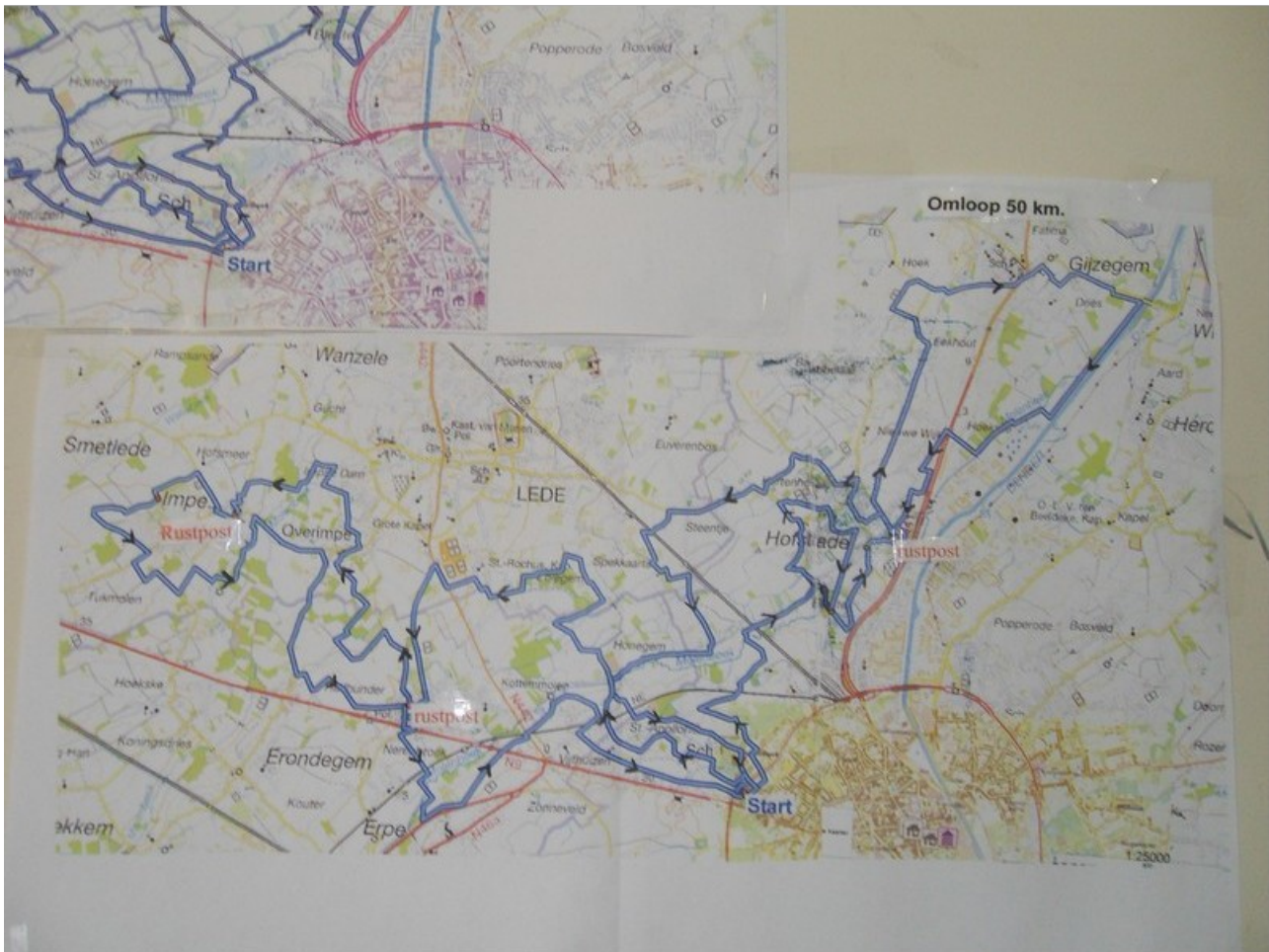
Uiteraard was iedereen dom en onoplettend want aan de uitpijling lag het allemaal niet. Het zou me niet erg verwonderen indien het succes van de wandelingen die door deze club worden ingericht, zeer sterk tanend zou zijn.

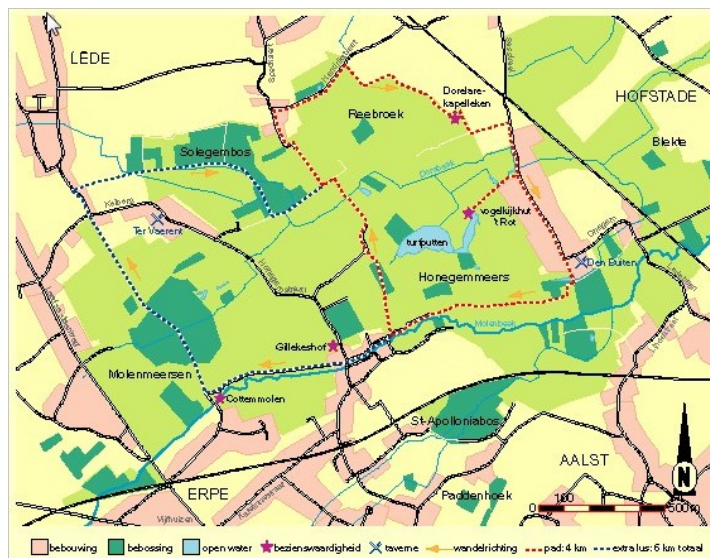
De trofee! Daarvoor doet een mens het natuurlijk.

Het grootste deel van de track op de eerste dag van de tweedaagse.

Het traject op de tweede dag.

Een deelkaartje van Honegem

© Michel Christiaens